

**Certifikovaný kurz: Mentor klinické praxe ošetrovatelství
a porodní asistence (2017)**

Repetitorium teorie ošetrovatelství

Koncepční modely a teorie v ošetrovatelství

Mgr. Martin Krause, DiS.

martin.krause@tul.cz

Teorie a modely ošetřovatelství

polovina minulého století

- intuitivní ošetřovatelství (založeno na tradicích a praktických zkušenostech)

polovina 20. století

- USA a Kanada – rozvoj teoretické báze ošetřovatelství

současnost

- ošetřovatelství má vymezenou bázi
- zahrnuje specifické ošetřovatelské
 - koncepce
 - teorie
 - koncepční modely

Terminologie

model

- obraz, představa, vědecká konstrukce, popis zkoumaného jevu nebo předmětu
- možné rozdělení modelů: symbolické, verbální, schématické (diagramy, kresby, obrazy), kvantitativní (matematické symboly)

koncepce

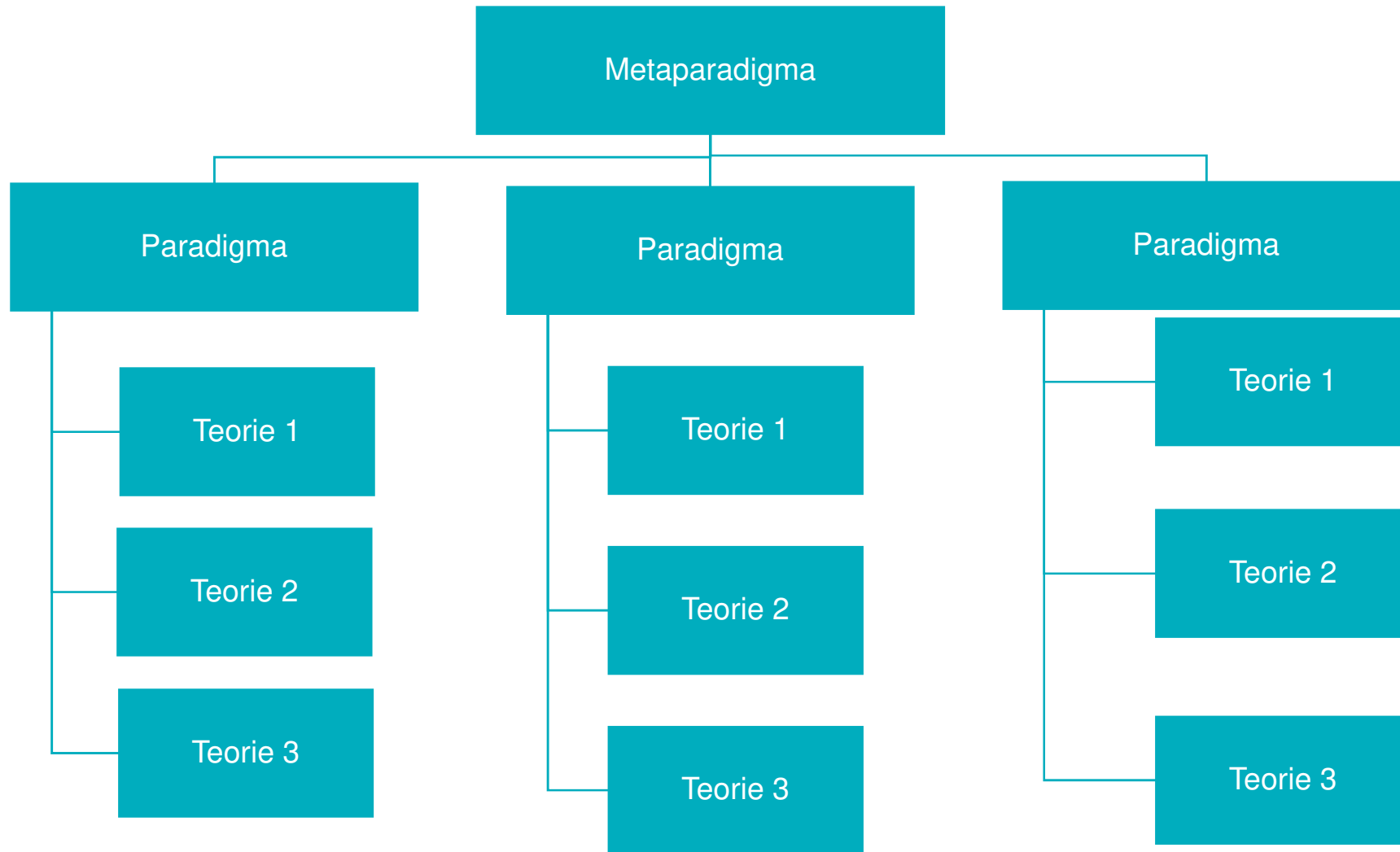
- konečné pojetí, chápání, myšlenková osa, způsob výkladu dané problematiky nebo jevu
- představuje základní hledisko nebo vedoucí ideu daného jevu
- může být tvořena soustavou názorů na určitý jev

teorie

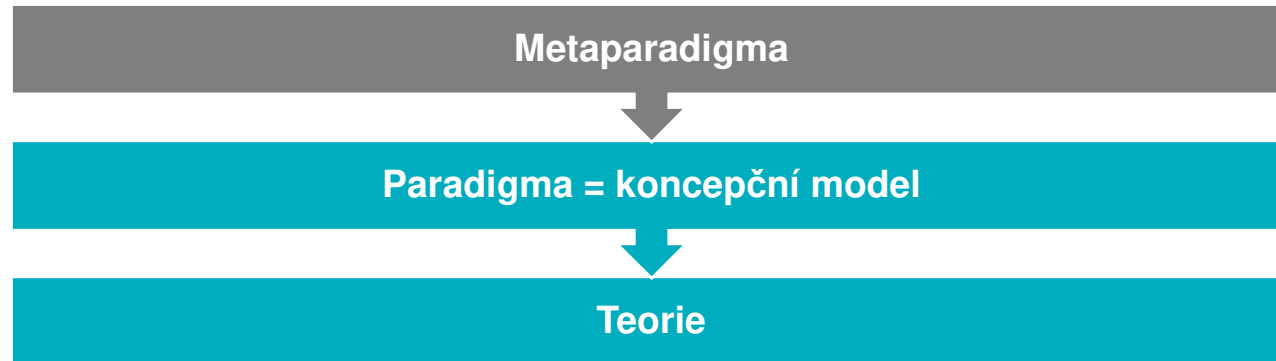
- soubor tvrzení o předmětu výzkumu, která považujeme za pravdivá
- možno empirického ověřování
- teorie jsou základem vědeckého poznání

Metaparadigma – paradigma - teorie

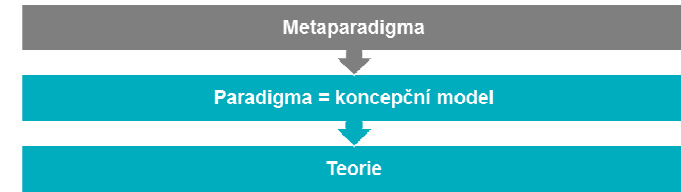
Metaparadigma

metaparadigma

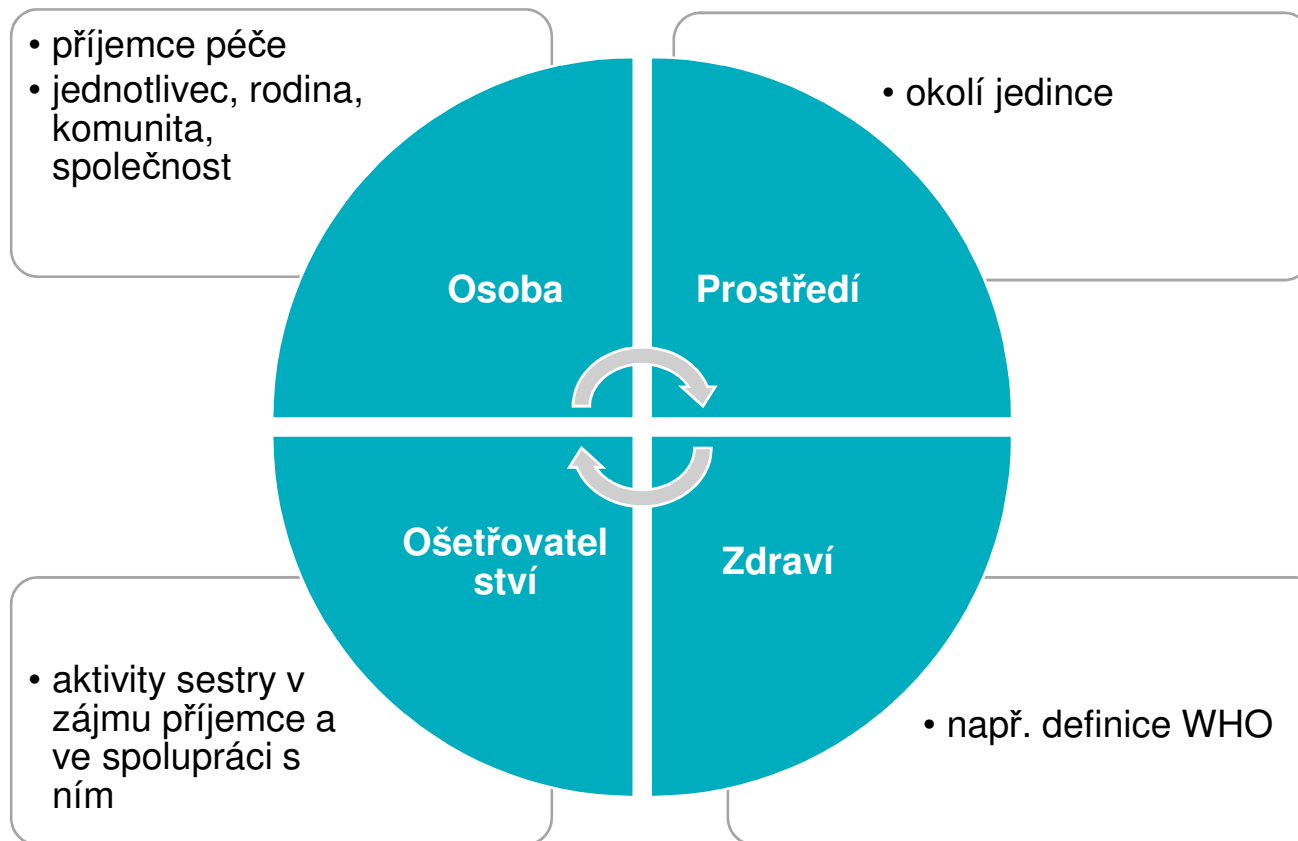
- jádro, obsah či předmět zkoumání příslušné vědní disciplíny
- nejglobálnější stanovisko vědní disciplíny, působí jako její shrnující jednotka či rámec
- tvoří nejzákladnější rozlišení mezi jednotlivými obory
- specifikovaná koncepčními modely a teoriemi
- každá vědní disciplína má obvykle jedno metaparadigma, ze kterého se odvíjejí koncepční modely
- vývoj již od dob Florence Nightingalové
- **jasná formulace – až koncem 80. let 20. století**

Metaparadigma

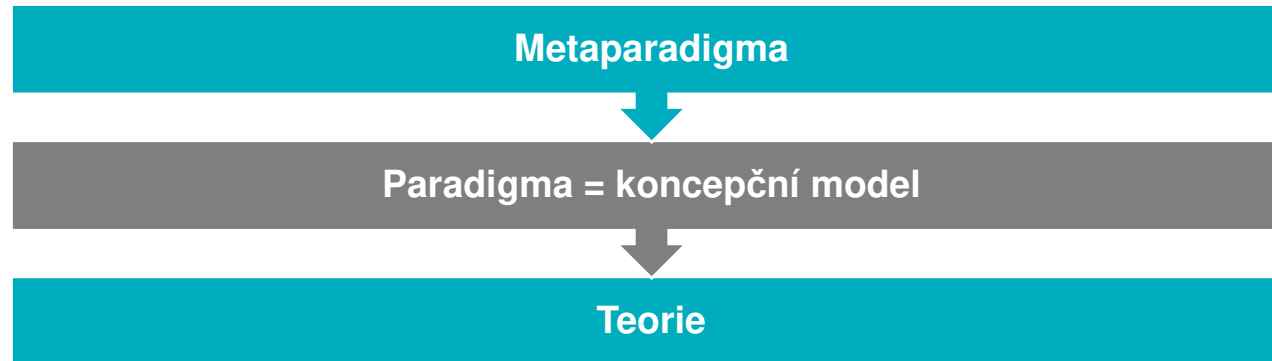

„Ošetrovatelství studuje celek nebo zdraví člověka, přičemž bere v úvahu, že člověk je v neustálé interakci se svým prostředím.“

Donalson a Crowley

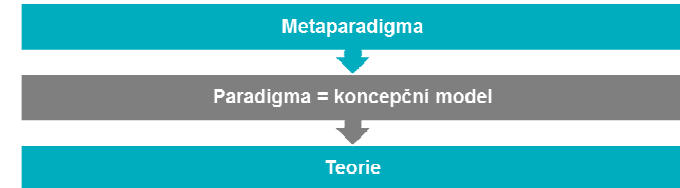
Paradigma = koncepční model

Paradigma = koncepční model

- abstraktní náčrt vztahů mezi teoriemi a metaparadigmatem
- zaměření na vybrané jevy, ovlivňuje naše vnímání reality
- týká se názorů a jevů souvisejících s daným oborem
- zahrnuje
 - **asumpce**
 - **hodnotový systém**
 - **hlavní jednotky (7)**

Paradigma = koncepční model = rámec

1) asumpce

- fakta, předpoklady tvořící teoretický základ, odvozené z vědecké teorie a praxe
- v praxi jsou ověřitelná; např. Hendersonová (14 základních potřeb); Royová (osobnost jako bytost se 4 způsoby adaptace); Oremová (osobnost jako 6 univerzálních potřeb sebepečce)

2) hodnotový systém

- myšlenky oboru, filozofický názor autora

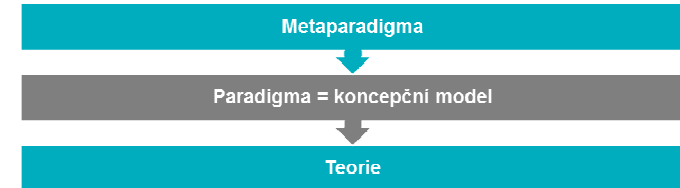
3) hlavní jednotky

- formulace na základě asumpcí a hodnotového systému

1. **cíl ošetřovatelství** čeho se snaží dosáhnout
2. **pacient** příjemce ošetřovatelské péče
3. **role sestry** úloha sestry, co vykonává
4. **zdroj obtíží** příčina problémů pacienta
5. **ohnisko zásahu** zaměření intervencí
6. **způsob zásahu** intervence
7. **důsledky** očekávané výsledky intervencí, zlepšení stavu příjemce

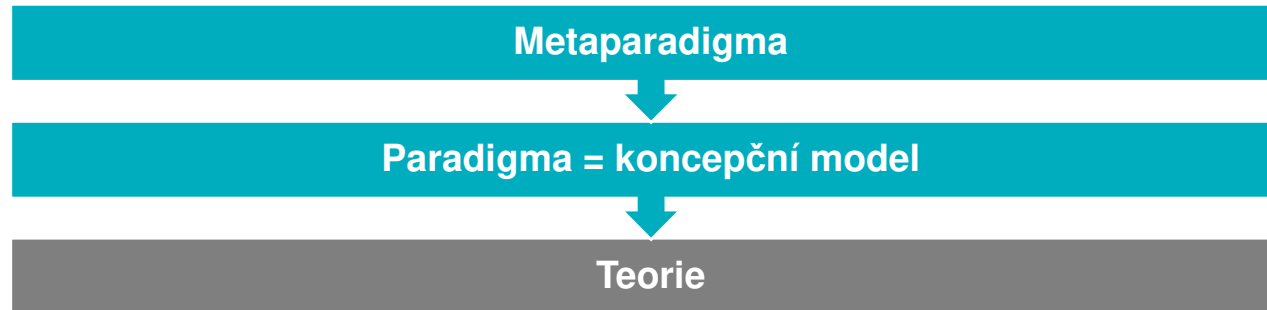
Paradigma = koncepční model = rámec

využití koncepčních modelů

- zvýšení kvality práce sestry
 - ukazují, co pozorovat, čeho si všímat, o čem přemýšlet, jak se dívat na svět, co brát v úvahu
- obohacení teoretické základny ošetřovatelství
- řídí myšlenky a jednání sester v konkrétních situacích ošetřovatelské praxe (Orlando)
- poskytují
 - systematickou strukturu a zdůvodnění činností
 - ukazují směr hledání a řešení praktických problémů
 - všeobecná kritéria pro poznání, že problém byl vyřešen

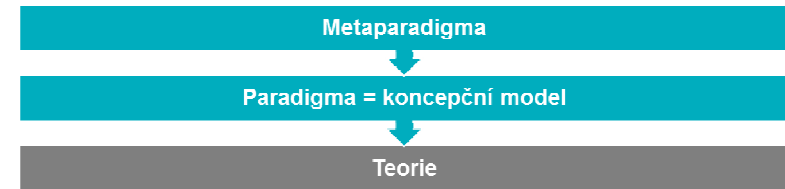
Teorie

Teorie

- komplex názorů, představ a myšlenek zaměřených na vysvětlení daného jevu
- odvozené z všeobecnějších koncepčních modelů
- **teorie jsou specifitější než koncepční modely**
- vývoj teorie prostřednictvím výzkumu
- teorii lze oproti koncepčnímu modelu empiricky ověřit

Koncepční model x teorie

Koncepční model	Teorie
Úroveň abstrakce	
Abstraktní, zevšeobecněný systém koncepcí a tvrzení	Konkrétnější, se specifičtějšími koncepcemi a předpoklady
Všeobecná směrnice, kterou je třeba dále specifikovat	Pomáhá specifikovat koncepční model a vytvořit poznatky v určité oblasti
Všeobecný pohled na metaparadigma	Konkrétnější, s omezeným rozsahem jevů
Účel	
Vyčlenění poznatkové báze (ošetřovatelství)	Popis, vysvětlení a/nebo předvídání specifických jevů (ošetřovatelství)
Počet kroků před testováním	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Formulovat koncepční model 2. Odvodit teorii z modelu 3. Přiřadit ke koncepci teorie definice a odvodit hypotézy 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vyslovit teorie 2. Definovat koncepce a teorie a z předpokladů formulovat hypotézy
Model ulehčuje pochopení teorie.	Teorii lze empiricky testovat.

Vztah koncepčních modelů a teorií ošetřovatelství k oše. procesu

Uplatnění v praxi: např. Gordonová

- 1) Vnímání zdravotního stavu, aktivity k udržení zdraví
- 2) Výživa a metabolismus
- 3) Vylučování
- 4) Aktivita, cvičení
- 5) Spánek, odpočinek
- 6) Vnímání, poznávání
- 7) Sebekoncepce, sebeúcta
- 8) Plnění rolí, mezilidské vztahy
- 9) Sexualita, reprodukční schopnost
- 10) Stres, zátěžové situace, jejich zvládání, tolerance
- 11) Víra, přesvědčení, životní hodnoty
- 12) Jiné

KONCEPČNÍ MODELY A TEORIE V OŠETŘOVATELSTVÍ

- UŽŠÍ KATEGORIZACE -

Užší kategorizace

1) humanistické modely

- z myšlenek Florence Nightingal – *Moderní ošetřovatelství* (pozn. není autorkou modelu!)
- Henderson Virgilia – *Teorie základní ošetřovatelské péče*, 1955
- Orem Dorothea – *Teorie deficitu sebepéče*, 1970

2) modely interpersonálních vztahů

- Peplau Hildegard – *Psychodynamické ošetřovatelství*, 1952
- Wiedenbach Ernestine – *Model umění pomoci*, 1964
- Gordon Marjory – *Model funkčních vzorců zdraví*, 1987

Užší kategorizace

3) systémové modely

- King Imogene – *Systém a teorie cíle*, 1971
- Neuman Betty – *Systémový model*, 1974
- Roy Callista – *Adaptační model*, 1976

4) modely energetických polí

- Myra Estrin Levine: *Teorie čtyř konzervačních principů*, 1967
- Martha E. Rogers: *Model jednotlivých lidí*

Použitá literatura

PODRAZILOVÁ, Petra a kol. *Teorie ošetrovatelství: skripta pro bakalářské studijní obory*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2016. ISBN 978-80-7494-297-6.

PAVLÍKOVÁ, Slavomíra. *Modely ošetrovatelství v kostce*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1211-3.

DĚKUJI ZA POZORNOST

